

УДК 334.75:339.9

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-3(15)-31-40

Галина Самійленко

ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВИХ КЛАСТЕРНИХ ЦЕНТРІВ ТА МОДЕЛЕЙ

Галина Самоїленко

ОПЫТ И ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МИРОВЫХ КЛАСТЕРНЫХ ЦЕНТРОВ И МОДЕЛЕЙ

Galyna Samiilenko

EXPERIENCE AND FEATURES OF FUNCTIONING OF GLOBAL CLUSTER CENTERS AND MODELS

У статті проведено аналіз світового досвіду застосування кластерного підходу, окремо розглянуто функціонування кластерів країн Європи, Північноамериканського континенту та Азійського регіону, на основі чого виділено основні центри кластерного розвитку, сформульовано їхні особливості, спільні та відмінні риси функціонування. Досліджені кластерні моделі в розрізі країн, виявлені їхні характерні риси та особливості. На основі інформації про формування та розвиток кластерних утворень в Австралії, країнах Латинської Америки, Африканського континенту запропоновано виділити світові кластерні моделі. Проведені дослідження дали змогу виявити переваги та недоліки світових кластерних центрів і моделей та з'ясувати їхні основні характеристики. Надані пропозиції щодо впровадження та реалізації зазначених моделей у реаліях України.

Ключові слова: кластер; кластерний підхід; кластерна модель; кластерні утворення; світові центри кластерного розвитку; кластерні ініціативи; світовий досвід кластерного розвитку; кластерні структури.

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 11.

В статті проведено аналіз мирового опыта применения кластерного подхода, отдельно рассмотрены функционирования кластеров стран Европы, Североамериканского континента и Азиатского региона, на основе чего выделены основные центры кластерного развития, сформулированы их особенности, общие и отличительные черты функционирования. Исследованы кластерные модели в разрезе стран, выявлены их характерные черты и особенности. На основе информации о формировании и развитии кластерных образований в Австралии, странах Латинской Америки, Африканского континента предложено выделить мировые кластерные модели. Проведенные исследования позволили выявить преимущества и недостатки мировых кластерных центров и моделей и выяснить их основные характеристики. Представлены предложения по внедрению и реализации указанных моделей в реалиях Украины.

Ключевые слова: кластеры; кластерный подход; кластерная модель; кластерные образования; мировые центры кластерного развития; кластерные инициативы; мировой опыт кластерного развития; кластерные структуры.

Рис.: 3. Табл.: 1. Библ.: 11.

The article analyzes the world experience of the application of the cluster approach, examines separately the functioning of the clusters of the countries of Europe, the North American continent and the Asian region, on the basis of which the main centers of cluster development are singled out, its features, common and distinctive features of functioning are formulated. The cluster models are investigated in terms of countries, their characteristic features and features are revealed. Based on information on the formation and development of cluster entities in Australia, Latin America, and the African continent, it is proposed to allocate world cluster models. The researches made it possible to reveal the advantages and disadvantages of the world cluster centers and models, and to find out their main characteristics. Proposed proposals on the implementation and implementation of these models in the realities of Ukraine.

Keywords: clusters; cluster approach; cluster mode; cluster formation; world centers of cluster developmen; cluster initiative; world cluster development experience; cluster structures.

Fig.: 3. Table: 1. References: 11.

JEL Classification: O570, R110

Постановка проблеми. Визначення найефективнішої стратегії розвитку економіки, що є актуальним в умовах нестабільності ситуації на світовому ринку, збільшення ризиків та виникнення труднощів у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залученні іноземних інвестицій, є сьогодні першочерговим завданням кожної держави. Успішність реалізації стратегії соціально-економічного розвитку держави оцінюється як у самій державі, так і за її межами.

Формування нової, ефективної структури економіки регіону, на нашу думку, треба здійснювати за рахунок створення територіально-галузових об'єднань – кластерів, вивченню яких останнім часом у світі приділяється все більше уваги. Дослідження науковців присвячені вивченню економічного розвитку регіонів через функціонування кластерів свідчать, що розробці теоретичних та методологічних положень реалізації цієї моделі не приділено достатньої уваги.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різноманітних питань формування та розвитку кластерів приділяється увага як закордонних учених, таких як М. Портер, І. Толенадо, Д. Сольт, М. Енрайт, М. Сторпер тощо, так і вітчизняних, серед яких О. Амоша, М. Бутко, М. Войнаренко, В. Геєць, А. Гойко, Б. Данилишин, В. Ільчук, В. Оскольський, С. Соколенко, В. Федоренко, С. Шкарлет та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових робіт із цієї теми, багато питань не знайшли ґрунтовного вивчення. Зокрема, дослідження, систематизація закордонного досвіду функціонування та розвитку кластерних структур та виділення на його основі основних кластерних моделей світу, з визначенням їхніх основних характеристик та особливостей, для можливості використання отриманої інформації при практичних розробках в Україні не дістали достатнього відображення в дослідженнях.

Мета статті. Метою статті є виділення основних світових кластерних моделей на основі дослідження закордонного досвіду кластерного розвитку та вивчення особливостей кластерних утворень різних країн.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні кластерні утворення сформовані та функціонують у багатьох галузях економіки країн світу з різним рівнем їхнього економічного розвитку. Однак якщо для розвинутих країн кластер – це природний еволюційний етап становлення промисловості та організації виробництва, то для країн, що розвиваються, – це шлях досягнення ними світового рівня розвитку та набуття конкурентних переваг на міжнародному ринку.

Загалом кластерна концепція реалізовується в багатьох країнах світу, у тому числі й у Європейських країнах, що кількісно відображено на рис. 1 [1; 2; 3].

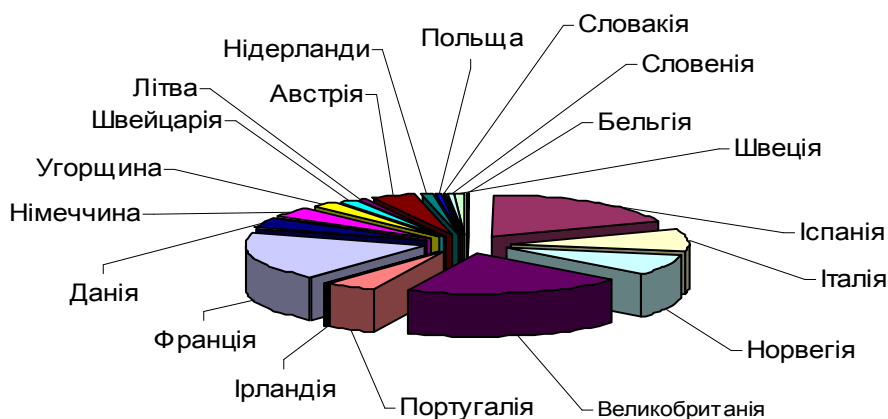

Рис. 1. Кількість кластерів у Європейських країнах

Розглянемо світовий кластерний досвід більш докладно. Так, вивчення європейського досвіду впровадження кластерної моделі показав, що в 28 країнах Західної та Східної Європи функціонує більше 2000 кластерних об'єднань у різних галузях, в яких зайнято 42 млн осіб [1; 4].

Однією з найперших європейських країн, що долучилася до впровадження кластерної моделі, є Фінляндія, в економіці якої було виявлено 9 основних кластерів: лісний, інформаційний та телекомунікаційний, металургійний, енергетичний, бізнес-послуг, охорони здоров'я, машинобудівельний, харчовий, будівельний [1; 2].

Для сучасного розвитку економіки Фінляндії найбільше значення мають лісовий кластер та телекомунікаційний кластер, оскільки вони забезпечують основний обсяг експорту та формують значну частку ВВП країни. Металургійний та машинобудівний

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

кластери країни також є високорозвинутими. Енергетичний кластер поєднує в собі нафто-, газохімічні, електроенергетичні компанії тощо, які характеризуються високою екологічністю та ефективністю технологій. Діяльність харчового та будівельного кластера, а також кластера охорони здоров'я здебільшого спрямовані на внутрішній ринок, що є важливим з погляду зайнятості населення, але за прогнозами їх зростання буде повільнішим за зростання економіки країни, тоді як кластер бізнес-послуг буде впевнено розвиватися та відчутно впливати на економіку Фінляндії [2; 4].

Ще однією країною, чий кластерний досвід є досить цікавим, є Італія. Її економічний розвиток пов'язаний із функціонуванням на її території «індустріальних округів» (ІО), які є сукупністю малих та середніх компаній навколо селища, селищ або невеликого міста, що розташовані біля морського узбережжя або транспортної магістралі [5]. Подібних ІО в Італії нараховується більше 200, до складу яких входить понад 60 тис. підприємств, на яких задіяно близько 6000 тис. робітників. ІО Італії в більшості є багатгалузевими, спеціалізація та кількість яких у країні наведена на рис. 2 [5].

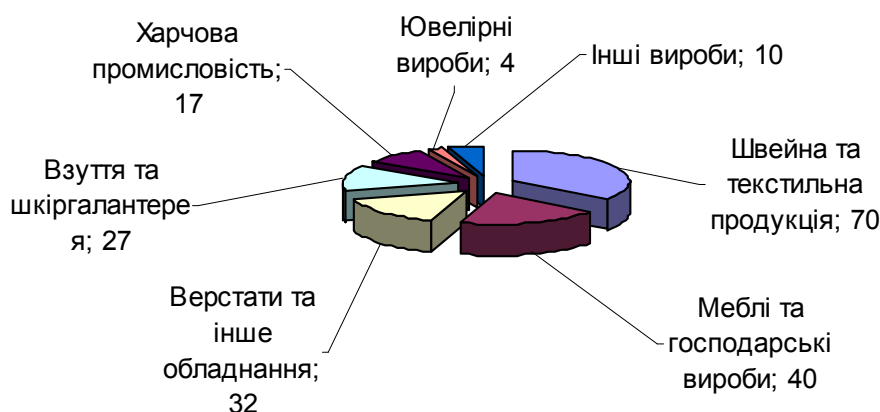

Рис. 2. Спеціалізація «індустріальних округів» Італії

З кращих світові кластери високих технологій розташовано та з успіхом функціонує сьогодні на території Німеччини – Мюнхен, Гамбург, Дрезден, які отримали назву «Силіконова долина XXI століття» [1; 6; 7]. Крім того, у Німеччині працюють автомобільні кластери, які утворені на більшості федеративних територій, для реалізації мети, яка полягає в підвищенні конкурентоспроможності та розвитку цієї галузі в країні за рахунок утворення ефективних комунікацій між учасниками кластера, навчальними закладами, науковими установами, органами влади, підтримці інноваційної активності, позиціонуванні на світовому ринку [1; 4; 6; 7].

У Франції для реалізації кластерного підходу були вжиті такі заходи: у 1995 році – прийняття Програми про устрій та розвиток територій, створена організація з управління цим процесом; 1997-1999 роки – розроблено та затверджено 99 проектів програм розвитку регіонів, об'єднаних системою виробничих кластерів. Результатом зазначених дій є функціонування сьогодні в країні 144 кластерів регіонального рівня та 82 кластери, які перебувають на стадії становлення або віртуального характеру [1; 2; 4; 8].

Проводячи аналіз американського континенту, передусім необхідно зазначити, що США одні з перших почали застосовувати кластерну концепцію для розвитку економіки. Найяскравішим прикладом її застосування стала Силіконова долина, що об'єднує в собі більш ніж 7000 представництв технологічно високорозвинутих підприємств та фірм, 1,35 млн робочих місць у радіусі 160 км та 2,5 млн мешканців. Розвиток Силіконової долини нерозривно пов'язаний із розвитком сусідніх територій, а також економіки країни загалом. Наукові центри та університети ведуть аналітичну роботу, пов'язану

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

з ініціюванням кластерів. Штат бере активну участь у кластерній роботі: створює комісії з ініціювання кластерів та виділяє початковий капітал на його функціонування. У подальшому залучаються кошти приватних інвесторів [2].

Канадський досвід застосування та реалізації кластерної моделі характеризується: прикладами успішного створення високотехнологічних кластерних структур, наявністю в країні розвинутої промислової структури з високим рівнем інноваційного потенціалу як її складової [2].

Канада має досвід із реалізації кластерного підходу в таких галузях: біологічний кластер (Монреаль, Торонто, Ванкувер, Оттава, Галіфакс), інформаційно-телекомунікаційний (Ванкувер, Калгарі, Квебек тощо), кластер високих технологій (Монреаль, Онтаріо тощо), мультимедійний кластер (Монреаль, Торонто, Ванкувер), виноробний кластер (Ніагара), кластер харчової промисловості (Торонто).

За відсутності єдиної концепції реалізації кластерної політики на федеральному рівні, головна роль уряду полягає в запровадженні загальних економічних правил, а адміністрації провінцій та муніципалітетів опікуються безпосередньо реалізацією кластерних ініціатив [2; 8]. Найбільшого значення в управлінні реалізацією кластерної політики в Канаді набувають органи місцевого самоуправління, які вирішують широке коло питань щодо створення та успішного функціонування кластерів: від створення освітніх програм до оновлення всіх ключових інфраструктур для потреб кластера. Успішним прикладом реалізації кластерних ініціатив на муніципальному рівні є унікальне створення великого регіонального кластера Великого Едмонтону на основі виділення восьми кластерів – локомотивів розвитку: провідне промислове виробництво; сільське господарство та лісоматеріали; біомедицина та біотехнологія; інженерно-технічне обслуговування; інформація та інформаційне обслуговування; нафта, газ та хімікати; туризм та розваги; транспорт та логістика [2; 4; 5].

Дослідження реалізації кластерного підходу серед Азіатських країн виявило цікавий та успішний досвід Японії. Функціонування японських кластерів засновано на субпідрядних та субконтрактних зв'язках між великими підприємствами та сукупністю малих та середніх, тому кластерна структура в Японії складається з одного відносно великого основного підприємства, яке використовує послуги різних рівнів субпідрядних фірм, які розташовані поряд. Серед великих інноваційно-технологічних кластерів Японії слід відзначити такі: Хоккайдо (Біотехнологія, ІТ), Кинки (Біотехнологія, навколишнє середовище), Регіон Тююку (Машинобудування), Сікоку (Медицина), Регіон Токіо (Регіональний промисловий відновний проект), Кюсю (Переробка та навколишнє середовище, силіконовий кластер (напівпровідники)) [2; 4; 5].

Провідним напрямком економічного розвитку Індії є реалізація кластерного підходу. Країна за рахунок власних інновацій вийшла на зовнішні ринки з конкурентоспроможною продукцією. Центром наукових та технічних досягнень в Індії став Бангалор, малі та середні підприємства якого активно співпрацюють із науковими установами. На розвиток Бангалору як центру інтенсивних технологій суттєво вплинули інвестиції, надані державою. Результатом діяльності Бангалору є організація стійкого процесу технічних інновацій у багатьох сферах промисловості. Також необхідно зауважити підтримку цього процесу з боку держави на законодавчому рівні та успіх Індії в розвитку інформаційних технологій та інтернет-систем [2; 4; 5].

Проведений аналіз реалізації кластерної концепції у світі зумовлюють виділення трьох основних світових осередків кластерного розвитку: європейський, північноамериканський та азіатський. Зазначені кластерні центри мають, з одного боку, специфічні риси та особливості, а з іншого – подібні (рис. 3).

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

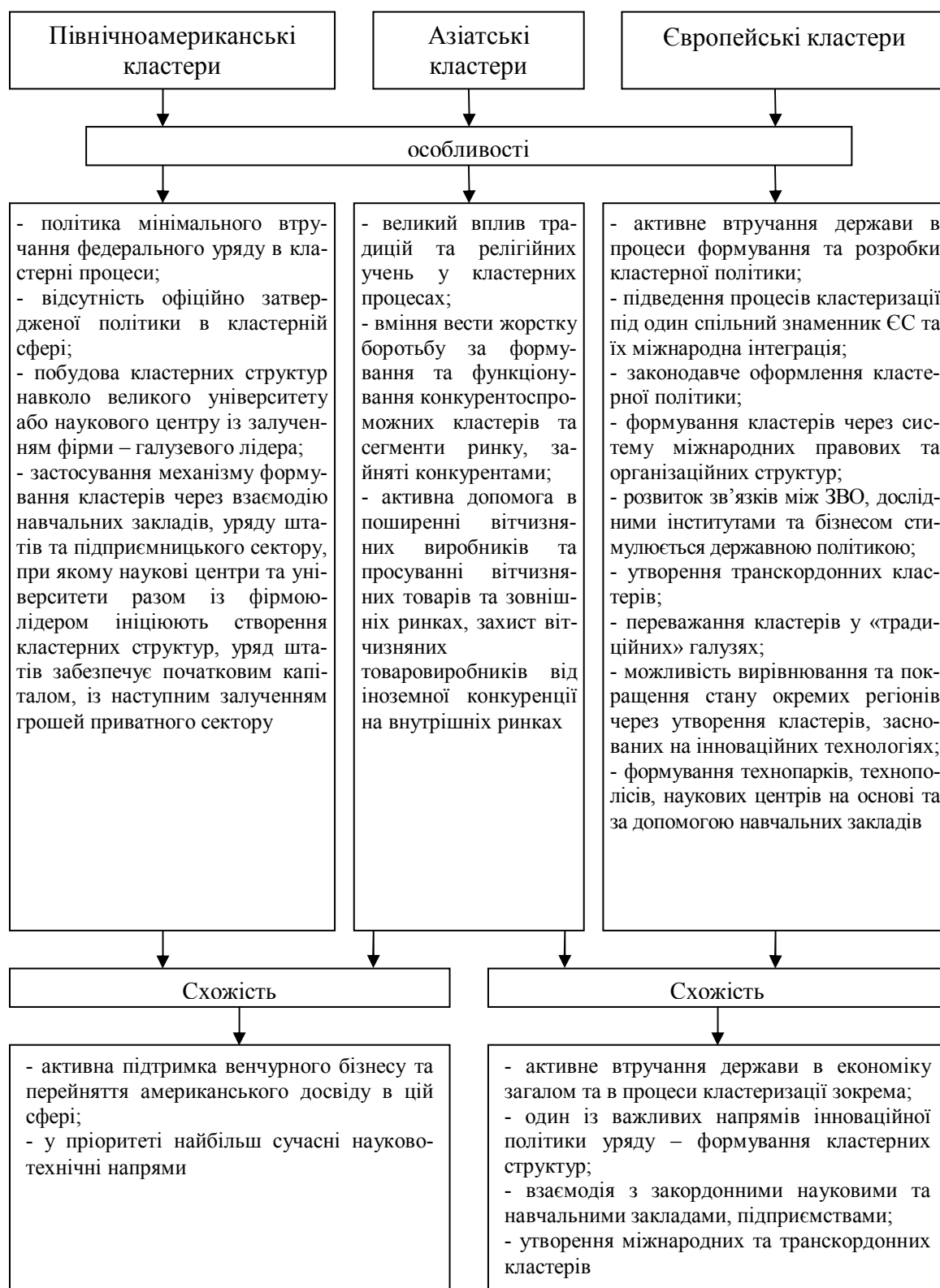

Рис. 3. Характеристики світових центрів кластерного розвитку

Більш детальний аналіз наведеної вище інформації щодо кластерних утворень та їхніх основних осередків та наукові праці провідних фахівців із цього питання дозволили виокремити найбільш поширені кластерні моделі світу в розрізі країн, їхні особливості та характеристику [3; 9; 10]:

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Італійська модель – кластер складається з великої кількості малих фірм для підвищення конкурентоспроможності. Співпраця та рівноправність у кластері малого, середнього та великого бізнесу. Ця модель може бути застосована в країнах із перехідною економікою.

Британська модель – передбачає державне фінансування процесу створення кластера на всіх його стадіях від планування до формування. Як механізм використовується спеціально створена структура, до складу якої входять державні інститути, компанії, навчальні та науково-дослідні установи та громадські організації.

Фінська модель – характерною рисою кластера є високий рівень інтернаціоналізації бізнесу та інновацій.

Данська модель – зв'язуючим елементом кластера є мережевий брокер.

Американська (США) модель – у кластері є виражена конкуренція між фірмами та компаніями, які розташовані в одному регіоні та максимально використовують його потенціал.

Індійсько-китайська модель – головну роль у кластері відіграють прямі іноземні інвестиції, які забезпечують вихід на світовий ринок.

Японська модель – ядром кластера є фірма-лідер із високим масштабом виробництва, яка здійснює інтеграцію постачальників на різних стадіях технологічного ланцюга.

Розглядаючи сучасний розвиток кластерних ініціатив, зазначимо їхню високу активність також в Австралії, Африці та Латинській Америці.

Фактичний початок інноваційному та кластерному розвитку в Африці було покладено у вересні 2003 року, коли десять осіб – представники академічної науки і освіти – з Танзанії, Уганди й Мозамбіку взяли участь у VI Глобальній конференції в Гетеборзі (Швеція), організованій спільно Інститутом конкурентоспроможності (ТСІ) та Шведським агентством інноваційних систем (VINNOVA) і присвяченій темі «Інноваційні кластери: новий виклик». Однак реально робота в цьому напрямку почалася значно раніше [2].

Головним досягненням конференції стало вироблення Плану дій з розвитку інноваційних систем та інноваційних кластерів спочатку в трьох африканських країнах, з тим, щоб вони могли бути адаптовані до умов будь-якої іншої африканської країни. План дій включав у себе, серед іншого, таке: опис галузі подальшого дослідження; стратегічні дії, які повинні бути прийняті, і відповідні цілі; заходи, які дозволять реалізувати намічені цілі; пріоритет і терміни для намічених заходів.

У результаті в Багамоїо була розроблена програма розвитку інноваційних систем і кластерів для Східної Африки (МСКП-ЕА). Основна мета програми полягає в стимулюванні, активізації та заохоченні розвитку інноваційних систем та інноваційних кластерів у Східній Африці, що буде сприяти її якнайшвидшому соціально-економічному розвитку і зменшенні бідності.

Вона реалізується спільно трьома східноафриканським державами, а саме Мозамбіком, Танзанією та Угандою. На чолі програми поставлені університети. Програма спрямовує університети на налагодження контактів і вплив на розвиток суспільства, стимулюючи, каталізуючи та сприяючи вирішенню завдань підготовки нового покоління до нових економічних планів. Починаючи з 2004 року пройшло 6 регіональних конференцій і національних семінарів зацікавлених сторін [2].

Таким чином, кластерні ініціативи виявилися реальними стратегіями для здійснення сталого розвитку країн Африканського континенту при спрямуванні цілеспрямованих зусиль у галузі сприяння співробітництву, створенню мереж та інтеграції як рушійної сили ініціативи розвитку кластерів. Стратегії повинні бути гармонізовані й об'єднані програмою технічного співробітництва, акцент повинен бути зроблений на створення нових напрямків досліджень, які допоможуть стимулювати інтерес до пода-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

льших досліджень і відкриттів у сфері технологій; підвищення рівня результатів, які могли б бути отримані в кожній із країн по-різному в межах програми спільних досліджень, і створення центрів передового досвіду; скорочення витрат на ведення науково-технічної роботи завдяки об'єднанню зусиль та ресурсів; забезпечення синергізму щодо обміну інформацією про новий досвід за унікальною технологією в Африці. Це також створить можливість отримати доступ до нових технологій [2].

У Латинській Америці кластерні ініціативи підтримали такі країни, як Аргентина, Бразилія, Чилі, Колумбія, Коста-Рика, Гондурас, Гватемала, Нікарагуа, Венесуела, Ямайка. У Бразилії в кінці 90-х років розпочався дуже інтенсивний процес формування кластерів. Цьому процесу сприяли програми фінансування розвитку кластерних структур, зокрема програма The North East Initiative Всесвітнього банку. Окремо слід виділити міжнародну організацію ЮНІДО, яка займається сприянням та поширенням кластерного розвитку в Латинській Америці, зокрема через проект INPYME в Нікарагуа, проект JAMPRO в Гватемалі та Ямайці, проект NET у Гондурасі. Останніми роками ЮНІДО зацікавилася та почала передавати досвід кластерного розвитку таким країнам, як Чилі та Перу [4; 5].

На основі вищевикладеної інформації пропонується виділити такі кластерні моделі світу, основна характеристика яких наведена в таблиці.

Таблиця

Світові кластерні осередки та моделі

Назва моделі	Характеристика
1	2
Північноамериканська	Виражена конкуренція між учасниками кластера, ринкові взаємозв'язки на високому рівні. Переважає політика низького рівня втручання федерального уряду в процес формування та функціонування кластерних структур. Головні переваги – науково-технологічні досягнення та інновації, особливості: – формування моделі конкурентоспроможності на основі взаємодії державних структур, академічних організацій та промисловості; – відсутність офіційної формалізації процесу кластеризації в державних документах, що створюються організаціями, які відповідають за формування національної стратегії у сфері економіки
Європейська (переважно Західноєвропейська)	Налагодження тісної взаємодії та співпраці між державою та бізнесом. Європейське підприємницьке середовище визнає авторитет держави, ставиться до неї з повагою та сприймає як захисника та опікуна промисловості
Азіатська	Об'єднання великої компанії з малим та середнім бізнесом у структурі субпідрядних відносин із головною метою – виробництво продукції. Індивідуальність моделі полягає в ефекті спеціалізації та в слабкій оперативності державної інноваційної системи, заснованої на кластерних підходах (приклад Японії). Спостерігається прагнення державних органів захистити власних виробників від конкуренції з боку іноземних виробників та допомогти з просуванням вітчизняної продукції на світових ринках через розвиток конкурентоспроможних кластерів для чого вони цілеспрямовано втручаються в економічні процеси країни
Австралійська	Використовується механізм, до складу якого входять компанії, державні органи, навчальні та науково-дослідні заклади. Ключовими елементами цієї моделі є уряд та приватний сектор, які в рівних частках фінансують проект створення кластера через спеціально створену організацію, яка складається переважно з представників компаній, а також державних органів та наукових установ. Перевага: завдяки змішаному фінансуванню австралійська модель є привабливою як для великих фірм, так і для компаній малого та середнього бізнесу з обмеженими фінансовими ресурсами, а також для профільних навчальних закладів та науково-дослідних установ. Недолік: період формування кластера буде (може бути) більш тривалим через необхідність створення адміністративної організації

Закінчення табл.

1	2
Південноамериканська (Латиноамериканська)	Фінансування процесів кластеризації здійснюється за участю міжнародних організацій; наявність прямих іноземних інвестицій, які сприяють впровадженню інноваційних технологій; орієнтація кластерних структур на експорт; існує ядро з фірм-лідерів
Африканська	Короткий час існування через пізніє приєднання до кластерних ідей; зміна декількох концепцій кластерного розвитку за невеликий проміжок часу, коли кластери отримали розвиток у країнах Африки; підтримка та фінансова участь міжнародних та закордонних організацій (на кшталт SIDA/ CAPEK та інші) процесів зародження, формування та розвитку кластерних ініціатив та структур; створення управляючої структури з функцією panaфриканського координатора PACF (Панафриканський форум конкурентоспроможності) з правом створення національних форумів
Пострадянських країн	Ядром кластера є велике підприємство (лідер), мінімальний рівень ринкових відносин та конкуренції, нерозвинена інтернаціоналізація інновацій, низький рівень розвитку малого бізнесу

Проведені дослідження показують, що країни, які розташовані в територіальній близькості одна від одної, мають багато спільних рис щодо реалізації кластерних концепцій, особливо на початковій стадії. З часом кожна країна набуває своїх особливостей у реалізації кластерного підходу, використовуючи свої конкурентні переваги, при цьому певні схожі риси залишаються, що можна пов'язати зі спільними історичними коріннями, подібними традиціями, суспільним розвитком, схожим життєвим укладом, законодавством тощо. Функціонування кластерних структур сьогодні виходить за межі країн, відбувається включення механізму об'єднання великих регіонів у краї, які згодом можуть стати стратегічними гравцями на міжнародних ринках [11]. Що в подальшому призведе, на нашу думку, до виокремлення нових національних регіонів та появи нових успішних кластерних моделей.

Висновки і пропозиції. Вивчення закордонного досвіду кластерного розвитку ставить актуальне питання щодо його використання в Україні.

Проведені дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Україна має законсервовану радянську спадщину в інноваційній сфері, що значно гальмує формування та розвиток кластерних структур через такі проблеми, як недостатній розвиток малого бізнесу, порівняно гірші інфраструктурні та організаційні умови, низький рівень довіри між основними суб'єктами економічної діяльності. Як наслідок, кластерним вітчизняним структурам притаманні певні риси кластерної моделі пострадянських країн; труднощі та перешкоди при побудові власних кластерних утворень та при формуванні та функціонуванні вітчизняної кластерної моделі.

2. Цікавий для нашої країни є досвід функціонування італійської моделі, особливо в на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки, але, на наш погляд, досвід її використання є обмеженим з огляду на невисоку ефективність муніципального управління та слабкий розвиток малого бізнесу в Україні.

3. Індійсько-китайська модель приваблює можливістю розвивати кластери за рахунок залучення великих міжнародних фірм через прямі іноземні інвестиції, які необхідні для освоєння передових технологій та виходу на світові ринки.

4. Спостерігається складність у застосуванні Північноамериканської та Європейської моделей: першої моделі через те, що ефективність її застосування істотно залежить від ступеня розвитку ринкових відносин та конкуренції; другої – через дуже тісну співпрацю, взаємодію та довіру влади та бізнесу. На жаль, зазначенні аспекти в Україні не набули достатнього розвитку.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

5. Досвід Австралійської та Латиноамериканської моделі є досить цікавим у частині співпраці уряду та бізнесу, науки та освіти, рівності участі у фінансуванні кластера його учасниками; залученні міжнародних організацій та іноземних інвестицій.

Таким чином, світовий досвід використання кластерного підходу є дуже різноманітним. Аналіз практики застосування кластерних ініціатив у різних країнах із різним економічним розвитком, різних територій та континентів показав відсутність єдиних загальноприйнятих підходів та схем створення та розвитку кластерних утворень. Кожна держава сама розробляє власні підходи до формування та функціонування кластерів, їхнього розвитку та управління, організації діяльності державних органів, які відповідають за реалізацію кластерних програм та стратегій.

Отже, застосовувати багатогранний та багаторічний світовий досвід кластеризації для вирішення завдання сталого розвитку економіки галузей, регіонів та країни треба з урахуванням модернізації інституціонального середовища України.

Список використаних джерел

1. The European Cluster Observatory. URL: <http://www.clusterobservatory.eu/index.html>.
2. Бутко М. П., Самійленко Г. М. Кластерний підхід до розвитку базових галузей регіональної економіки в сучасних умовах: монографія / під заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2012. 372 с.
3. Загорський В. С., Кизим М. О., Хаустова В. Є. Кластеризація економік країн світу й України: досвід і проблеми. *Проблеми економіки*. 2010. № 1. С. 3-7.
4. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці: монографія. Київ: Логос, 2004. 848 с.
5. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Украинский контекст. Київ: Логос, 2002. 645 с.
6. Hatsch S., Kergel H. Cluster Management Excellence in Germany. Berlin, 2013. 350 p.
7. Вергун В. А. Особливості регіональної інноваційно-інвестиційної політики Німеччини: можливості для України. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0516.pdf.
8. Вишнякова І. В. Досвід становлення та розвитку кластерів в окремих країнах Північної, Східної і Центральної Європи. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1 (9). С. 184–193.
9. Кузьмін О. Є., Саталкіна Л. О. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 127-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_4_24.
10. Якушев О. Світовий досвід розвитку кластерів: можливості адаптації в Україні. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*: збірник. 2015. № 38 С. 167–173.
11. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О. М. Алимов та ін.; за заг. ред. В. І. Ляшенка. Запоріжжя: КПУ, 2014. 798 с.

References

1. The European Cluster Observatory. Retrieved from <http://www.clusterobservatory.eu/index.html> [in English].
2. Butko, M. P., Samiilenko, H. M. (2012) *Klasternyi pidkhid do rozvytku bazovykh haluzei rehionalnoi ekonomiky v suchasnykh umovakh [Cluster approach to the development of basic industries of the regional economy in modern conditions]*. Nizhyn: Aspekt-Polihraf [in Ukrainian].
3. Zahorskyi, V. S., Kyzym, M. O., Khaustova V. Ye. (2010). *Klasteryzatsiia ekonomik krain svitu y Ukrainy: dosvid i problemy [Clusterization of economies of countries of the world and Ukraine: experience and problems]*. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 1, 3-7 [in Ukrainian].
4. Sokolenko, S. I. (2004). *Klastery v hlobalnii ekonomitsi [Clusters in the global economy]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
5. Sokolenko, S. I. (2002). *Proizvodstvennye sistemy globalizatsii Seti Aliansy Partnerstva Klastery Ukrainskii kontekst [Globalization production systems: Networks. Alliances. Partnerships. Clusters: Ukrainian context]*. Kyiv: Lohos [in Russian].
6. Hatsch, S., Kergel, H. (2013). *Cluster Management Excellence in Germany*. Berlin [in English].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

7. Verhun, V. A. (n.d.). *Osoblyvosti rehionalnoi innovatsiino-investytsiinoi polityky Nimechchyny: mozhlyvosti dlia Ukrainy [Regional features innovative investment policy in Germany: Opportunities for Ukraine]*. Retrieved from: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0516.pdf [in Ukrainian].

8. Vyshniakova, I. V. (2011). *Dosvid stanovlennia ta rozvytku klasteriv v okremykh krainakh Pivnichnoi, Skhidnoi i Tsentralnoi Yevropy [Experience of formation and development of clusters in selected countries of Northern, Eastern and Central Europe]*. *Visnyk Zaporizkoho natsional noho universytetu – Bulletin of the Zaporizhzhya National University*, 1 (9), 184–193 [in Ukrainian].

9. Kuzmin, O. Ye., Satalkina, L. O. (2013). *Klasteri yak vazhlyvyi chynnyk zaluchennia investytsii na promyslovi pidpriemstva [Clusters as an important factor in attracting investment to industrial enterprises]*. *Biznes Inform – Business Inform*, 4, 127–134. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_4_24.

10. Yakushev, O. (2015). *Svitovyi dosvid rozvytku klasteriv: mozhlyvosti adaptatsii v Ukraini [World experience of cluster development: adaptation opportunities in Ukraine]*. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu – Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University*, 38, 167–173 [in Ukrainian].

11. Liashenko, V. I. (Ed.) (2014). *Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problemy [The first stage of modernization of the Ukrainian economy: experience and problems]*. Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].

Самійленко Галина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та державної служби, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Самойленко Галина Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и государственной службы, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Samiilenko Galyna – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Management and Public Service, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka St., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: galinamy@ukr.net